

**Konsultatīvās padomes „Izglītība visiem” sanāksme
„Veselīgu attiecību veidošana skolā un sabiedrībā – kā novērst vardarbības rašanos un cīnīties ar
tās izraisītajām sekām”**

Sanāksmes laiks: 2016. gada 29. aprīlis

Sanāksme notiek: Latvijas Pašvaldību savienība, Mazā Pils iela 1

Sanāksme sākas: 10:00

PROTOKOLS Nr.15

Sanāksmi vada:

Kārlis Šadurskis

Izglītības un zinātnes ministrs, Konsultatīvās padomes „Izglītība visiem”
priekšsēdētājs

Sanāksmē piedalās:

Konsultatīvās padomes dalībnieki vai deleģētie pārstāvji	
Vārds, Uzvārds	Institūcija
Kārlis Šadurskis	Izglītības un zinātnes ministrs, Konsultatīvās padomes „Izglītība visiem” priekšsēdētājs
Ingus Aliks	Labklājības ministrijas valsts sekretāra vietnieks
Maira Belova	Latvijas Studentu apvienības prezidente
Agnese Berga	Nacionālās elektronisko plašsaziņas līdzekļu padomes informācijas centra vadītāja
Zane Doniņa	Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departamenta Izglītības pārvaldes Vispārējās izglītības skolu nodaļas galvenā speciāliste
Ināra Dundure	Latvijas Pašvaldību savienības padomniece izglītības, bērnu, jaunatnes un ģimenes jautājumos
Dženija Dzirkale-Maļavkina	Latvijas Nacionālās bibliotēkas Kompetenču attīstības centra vadītāja
Laila Gercāne	Vidzemes plānošanas reģiona Attīstības un projektu nodaļas vadītāja
Dace Grīnberga	Rīgas plānošanas reģiona Eiropas Savienības struktūrfondu informācijas centra vadītāja
Nadīna Millere	Biedrības „Latvijas lauku forums” pārstāve
Ludis Neiders	Ekonomikas ministrijas Tautsaimniecības strukturpolitikas departamenta Ekonomiskās politikas koordinācijas nodaļas vadītājs

Silva Ozoliņa	Profesionālās izglītības biedrības valdes priekšsēdētāja
Ilga Ozoliņa	Arodbiedrība „Latvijas izglītības vadītāju asociācija” valdes locekle
Evija Papule	Izglītības un zinātnes ministrijas valsts sekretāra vietniece
Edgars Paulovičs	Zemgales plānošanas reģiona projektu vadītājs
Elīna Petrovska	Pārresoru koordinācijas centra Attīstības uzraudzības un novērtēšanas centra speciāliste
Dace Rasa	Sabiedrības integrācijas fonda Projektu nodaļas demogrāfijas programmas koordinatore
Georgs Turlais	Latvijas Izglītības tehnoloģiju asociācijas valdes priekšsēdētājs
Ineta Upeniece	Valsts izglītības satura centra Vispārējās izglītības satura nodrošinājuma nodaļas vadītāja
Inga Vanaga	Latvijas Izglītības un zinātnes darbinieku arodbiedrības priekšsēdētāja
Iveta Vērse	Biedrības „Izglītības attīstības centrs” direktore
Vilnis Vitkovskis	Liepājas pilsētas Domes priekšsēdētāja vietnieks
Gundega Zemtore	Biedrības „Vecāki par izglītību” pārstāve
Novērotāji, eksperti, sanāksmes organizatori	
Vārds, Uzvārds	Institūcija
Romans Alijevs	Latvijas izglītības vadītāju asociācijas valdes loceklis
Līga Bērziņa	Latvijas Autisma apvienības vadītāja
Ilze Dalbiņa	UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas Izglītības sektora vadītāja
Laila Grāvere	Tiesībsarga biroja Bērnu tiesību nodaļas vadītāja
Inita Juhņēviča	Izglītības kvalitātes valsts dienesta vadītāja

Sintija Mikanovska	UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas pārstāve
Inga Millere	Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas Konsultatīvās nodaļas vadītāja
Baiba Moļņika	UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas ģenerāļsekretāra p.i.
Dita Nīmante	LU, PPMF asoc.profesore, Dr.paed.
Sarmīte Pulste	UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas Zinātnes sektora vadītāja

Darba kārtība:

1. Ievadvārdi

- UNESCO LNK Ģenerāļsekretāra p.i. Baibas Moļņikas uzruna
- Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrijas valsts sekretāra vietnieces Evijas Papules uzruna
- Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministra, konsultatīvās padomes “Izglītība visiem” priekšsēdētāja Kārļa Šadurska uzruna

2. Skolēnu drošība izglītības iestādēs Izglītības kvalitātes valsts dienesta skatījumā

- Izglītības kvalitātes valsts dienesta vadītāja Inita Juhņēviča

3. Cilvēks kā vērtība: veselības un drošības jautājumi mācību saturā un to īstenošanas iespējas

- Valsts izglītības satura centra Vispārējās izglītības satura nodrošinājuma nodaļas vadītāja Ineta Upeniece

4. Ieskats APU (Atbalsts pozitīvai uzvedībai) – sistēmiska prevencijas un intervences programma vardarbības mazināšanai

- Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes asociētā profesore Dr.paed. Dita Nīmante

5. Ievirze diskusijā – prezentācija „Vardarbības anatomija”

- Latvijas Autisma apvienības vadītāja Līga Bērziņa

6. Diskusija

7. Kopsavilkums un noslēgums

1.

Konsultatīvās padomes "Izglītība visiem" sanāksmi ievada UNESCO LNK Ģenerāļsekretāra p.i. **Baiba Moļņika**, sveicot visus "Izglītība visiem" nedēļā, kas tiek starptautiski atzīmēta kopš 2003. gada. Tās aicinājums ir visai pasaules sabiedrībai pievērst uzmanību aktualitātēm izglītībā, uzsverot to, kā izglītība var sekmēt ilgtermiņa attīstības mērķu īstenošanu. Baiba Moļņika akcentē, ka šajā gadā tas ir īpaši svarīgi, jo ir apstiprināts izglītības ietvara dokuments līdz 2030. gadam ar virsmērķi – nodrošināt kvalitatīvu un taisnīgu iekļaujošu izglītību un mūžizglītības iespējas visiem. Tādējādi tiek atklāts, ka ļoti liela nozīme ir ne tikai zināšanām, bet arī prasmēm un attieksmēm, kas iegūst dziļāku jēgu arī UNESCO izvirzīto konceptu kontekstā par globālo pilsoniskumu un izglītību ilgtermiņai attīstībai. UNESCO ģenerāldirektore Irina Bokova ir uzsverusi, ka lielākais izaicinājums 21. gadsimta izglītībā ir atrast veidus, kā uzrunāt dažādību. Atsaucoties uz šīs dienas tēmu, Baiba Moļņika informē, ka šodienas izaicinājums varētu būt nodrošināt veselīgu attiecību veidošanu skolā un saprast, kā novērst vardarbības rašanos un kā cīnīties ar tās izraisītām sekām.

Uzrunas noslēgumā sanāksmes dalībnieki tiek aicināti iepazīstināt ar sevi un tiek prezentēta dienas darba kārtība.

Sanāksmes turpinājumā Izglītības un zinātnes ministrijas valsts sekretāra vietniece – Izglītības departamenta direktore **Evija Papule** uzsver sanāksmes tēmas nozīmīgumu, atklājot, ka jau izglītības attīstības pamatnostādņu 2014.-2020. gadam veidošanas laikā tika daudz diskutēts par vardarbību skolā kā nozīmīgu problēmu: vai tā ir pieaugoša tendence un kādi apstākļi to izraisa. Ir svarīgi, ka konsultatīvā padome šos jautājumus izskatīs un sniegs idejas un palīdzību arī skolotājiem, kuriem šīs jaunās situācijas bieži vien ir lieli izaicinājumi.

Sanāksmes atklāšanu noslēdz izglītības un zinātnes ministrs un konsultatīvās padomes „Izglītība visiem” priekšsēdētājs **Kārlis Šadurskis**, akcentējot, ka vardarbība ikdienā ir klātesoša dažādos līmeņos – ne tikai skolas vidē, bet arī savstarpējās attiecībās ģimenē, plašsaziņas līdzekļos – un ir nepieciešams stiprināt jau esošās pozitīvās izglītības prakses un instrumentus tās novēršanai. Tāpat arī svarīga ir bērnu ar īpašām vajadzībām iekļaušana sabiedrībā, lai viņi varētu mācīties vienaudžu vidū un būt kopā ar viņiem. Kā tika novērots Zviedrijas skolā, kurā mācības apgūst bērni ar īpašām vajadzībām, skolēni sniedz viens otram palīdzību, un šajā saskarsmē pozitīvu pieredzi un emocijas gūst abas puses – gan tas, kuram palīdz, gan tas, kurš palīdz. Ministrs atzīst, ka tas viss mums rada daudz izaicinājumus, taču ir pārlicība, ka, kopā sekmīgi strādājot, izaicinājumi var tikt pārvarēti. Uzrunas noslēgumā Kārlis Šadurskis vēl visiem veiksmi šīs dienas darbā.

2.

Sanāksmes vadītājs Kārlis Šadurskis aicina Izglītības kvalitātes valsts dienesta vadītāju **Initu Juhņēviču** sniegt ieskatu ziņojumā "Skolēnu drošība izglītības iestādēs Izglītības kvalitātes valsts dienesta skatījumā". Inita Juhņēviča uzsver, ka jautājums par to, vai mūsu izglītības iestādēs skolēniem ir droši, IKVD redzeslokā ir jau vairākus gadus. Strādājot ar šiem jautājumiem, tiek domāts: tā ir 21. gadsimta problēma un aktualitāte vai tā ir bijis vienmēr. Situācija Latvijā ir jāskata kontekstā ar visu pasauli, līdz ar to Inita Juhņēviča sniedz ieskatu dažos plaši apskatītos piemēros no ASV, Igaunijas un Latvijas par skolēnu drošības jautājumiem izglītības iestādēs. 2015. gadā ASV notika apšaušana skolā, savukārt Igaunijā 2014. gadā kāds skolēns sašāvis skolotāju. Arī Latvijā konstatēti gadījumi, kā, piemēram, 2006. gadā, kad skolēns ienācis klasē un, bruņojies ar diviem nažiem, uzbruka klasesbiedriem. 1999. gadā vīrietis Gulbenes bērnudārzā nogalināja trīs meitenītes un viņu audzinātāju. Pavisam nesens

gadījums notika 2015. gadā, kad Rīgas 47. vidusskolas 8. klases skolnieces tēvs uz skolu risināt bērnu starpā radušos konfliktu ieradies ar siksnu un iesitis citai skolniecei. Skolēnu drošība ir viena no IKVD prioritātēm.

Turpinājumā Inita Juhņēviča informē par IKVD atbalsta iespējām izglītības iestādēm. Viena no tām ir IKVD mājaslapa (www.ikvd.gov.lv), kurā skolas var saņemt plašu un noderīgu informāciju. Piemēram, 2014. gadā tika publicēta prezentācija par drošību skolās un to, kas būtu jāievēro izglītības iestādēm, lai nodrošinātu drošu vidi. Tika izmantotas anketas, no kurām vienā skolas veica pašvērtējumu saskaņā ar normatīviem aktiem, atzīmējot izdarīto un to, kas vēl jāuzlabo attiecībā uz bērnu drošību. Otra anketa bija par skolu darbiniekiem noteikto ierobežojumu izvērtējumu, kurā arī skolas varēja veikt savas darbības izvērtējumu. Tika izstrādāta arī rīcības shēma iekšējā normatīvā akta izveidei: skolēnu vecākiem un citām personām saistoša uzturēšanās kārtība izglītības iestādē. Inita Juhņēviča papildina, ka paralēli šiem atbalsta materiāliem, izskatot sūdzības skolās, tika veiktas skolēnu drošības pārbaudes skolās. 2015. gadā tika pievērsta pastiprināta uzmanība skolēnu drošības jautājumiem 115 izglītības iestādēs. Pēc veiktajām pārbaudēm tika secināts, ka gandrīz visās vērtētajās izglītības iestādēs ir izstrādāti iekšējie kārtības noteikumi un drošības noteikumi, skolēni un vecāki tiek ar tiem iepazīstināti, notiek izglītojoši pasākumi par drošību, ir pieejama informācija par neatliekamo dienestu izsaukšanu un evakuāciju, kā arī ir noteikti atbildīgie pedagogi par drošību. Tāpat arī tika secināts, ka bieži iekšējās kārtības noteikumos nav noteikta izglītojamā rīcība gadījumā, ja viņš kādas personas rīcībā saskata draudus savai vai citu drošībai, un vadītāja rīcība gadījumos, kad tiek konstatēta fiziska vai emocionāla vardarbība pret izglītojamo. Pārbaudēs secināts, ka 16 % izvērtēto iestāžu vadītāju bija rikojušies atbilstoši MK noteikumiem par skolēnu drošību izglītības iestādēs un to organizētajos pasākumos. Inita Juhņēviča uzsver 2016. gadā konstatētu problēmu, ka vardarbīgais skolēns netiek ielaists skolā vai tiek izolēts no klases ilgāk nekā līdz mācību dienas beigām, piebilstot, ka Ministru Kabineta noteikumos minētais laiks ir līdz vienai dienai, nodrošinot viņam atsevišķas mācības citā klasē skolotāja uzraudzībā. 2015. gadā IKVD rīkoja arī starpinstitutionālu sanākumi par drošības jautājumiem, piedaloties daudzu institūciju pārstāvjiem un kopā diskutējot par tādām tēmām kā savstarpējo institūciju sadarbība, vecāku atbildības pastiprināšana, preventīvu pasākumu veikšana izglītības iestādēs u.c.

Izvērtējot IKVD saņemtās sūdzības, Inita Juhņēviča uzsver, ka 2014. gadā 14,4 % un 2015. gadā 20,5 % no tām bija par skolēnu drošību, apskatot jautājumus par nepilnībām iekšējās kārtības un drošības noteikumos, nepiederošu personu iekļūšanu un uzturēšanos izglītības iestādes teritorijā, izglītojamo konfliktos gūtās fiziskas un emocionālas traumas un izglītības iestādes rīcību šajās situācijās. 2015. gadā gandrīz puse (49,6 %) no saņemtām sūdzībām par skolēnu drošību bija saistītas ar vardarbību pret skolēniem, skolēnu starpā un pret pedagogu.

Inita Juhņēviča atklāj IKVD piedāvātos risinājumus konstatētām problēmām. Pirmkārt, tas ir preventīvais darbs – zināt, ko un kā darīt noteiktās situācijās, izstrādājot kārtību un rīcības shēmas un ar tām iepazīstinot direktorus, skolotājus, skolēnus. Nepieciešams arī izstrādāt sociālās korekcijas programmas. Otrkārt, iesaistīt vecākus un sadarboties ar atbildīgiem dienestiem. Treškārt, neslēpt informāciju no atbildīgajiem dienestiem un vecākiem. Ceturtkārt, apzināties aktualitāti un nozīmi drošības jautājumu izskatīšanai un kārtības noteikumu izstrādei un ievērošanai.

Ziņojuma noslēgumā Inita Juhņēviča sniedz ieskatu Izglītības un zinātnes ministrijas pasūtīta Baltijas Sociālo zinātņu institūta 2014. gada pētījumā un 2015. gada pētījumā par priekšlaicīgas skolas pamešanas riskiem. Kā vieni no būtiskākajiem iemesliem minēti konflikti skolā – sliktas attiecības ar

vienaudžiem, konflikti ar skolotājiem, skolu darbiniekiem, kā rezultātā skolēni neapmeklē mācības, pazeminās izglītības kvalitāte. No 2017. gada ar ministrijas atbalstu IKVD ir uzticēts īstenot Eiropas struktūrfondu projektu par to, kā samazināt priekšlaicīgu mācību pārtraukšanu, īstenojot preventīvus un intervences pasākumus, veicinot drošu vidi izglītības iestādēs.

Sanāksmes turpinājumā **Kārlis Šadurskis** aicina klātesošos uz diskusiju par Initas Juhņēvičas ziņojumā apskatītajiem jautājumiem. Diskusijas ievadam ministrs aicina meklēt risinājumus, ko darīt preventijas fāzē, kad sāk rasties nelabvēlīgas situācijas aizmetņi, un kā palīdzēt pedagogam sajust problēmu un laicīgi veikt pareizos soļus tās novēršanai.

Diskusiju turpina **Inita Juhņēviča**, piebilstot, ka preventīvā darbā svarīgi ir nenoliegt problēmu un neslēpt to, bet nekavējoties iesaistīt atbalsta personālu, kompetentus cilvēkus, speciālistus, kas var šajā situācijā palīdzēt. Tiek minēts arī konkrēts piemērs, kurā psihologa iesaistīšana un psihologa darbs ar skolēnu, pret kuru veikta vardarbība, vardarbīgo skolēnu un vecākiem spēja stabilizēt situāciju.

Informēšanas nozīmīgumu par radušos problēmu uzsver arī Latvijas Izglītības un zinātnes darbinieku arodbiedrības priekšsēdētāja **Inga Vanaga**. Tajā pašā laikā tiek minēts, ka pedagogu nevēršanos tālāk var ietekmēt iespējamie pārmēģinājumi par nespēju tikt galā ar situāciju, par neprofesionalitāti risināt problēmas atbilstoši izstrādātajai sistēmai. Ir jārēķinās ar vecāku lomu un to, ka var tikt ietekmēti arī skolas prestižs, par ko skolas vadība un kolektīvs var nebūt apmierināts. Inga Vanaga uzsver, ka problēmu risināšanu lielā mērā ietekmē arī pedagogu tiesību un bērnu tiesību sadursme šādās situācijās, līdz ar to svarīga loma ir šo tiesību sabalansēšanai. Atsaucoties uz Initas Juhņēvičas ziņojumu, Inga Vanaga arī akcentē atbalsta personāla nozīmi, lai problēmas netiktu ielaistas un tiktu preventīvi risinātas.

Diskusijas turpinājumā viedokli pauž **Dženija Dzirkale-Maļavkina**, Latvijas Nacionālās bibliotēkas Kompetenču attīstības centra vadītāja, uzsverot sabiedrības lomu jautājumu risināšanā. Piemēram, ko darīt ar tiem skolēniem, kas neapmeklē mācības un dažādu iemeslu dēļ stundu laikā nāk uz bibliotēku. Šajā gadījumā viedokļi dalās, no kuriem vieni uzskata, ka mācību laikā bibliotēkā nedrīkst atrasties, ko apstiprina arī iekšējie kārtības noteikumi, otri – atbalsta skolēnu atrašanos bibliotēkās vairāk nekā atrašanos ārā uz ielas. Dženija Dzirkale-Maļavkina uzsver, ka vietējā sabiedrība un institūcijas var arī piedalīties problēmas risināšanas procesā un skolas var ar tām sadarboties.

Diskusiju turpina **Baiba Moļņika**, atklājot novērojumu, ka skolēnam, lai ietu pie psihologa, ir nepieciešama vecāku atļauja, kas arī var ietekmēt psihologa iesaisti problēmu risināšanā. Uz to atbildi sniedz Inita Juhņēviča, piebilstot, ja skolotāji novēro problēmu, kas saistās ar bērnu vardarbību, pirmie, kuri būtu jāiesaista, ir vecāki. Pēc tam sarunās ar vecākiem skolotāji vienojas par atbalsta pasākumiem, kādi tiks sniegti. Par vecāku atļaujas nepieciešamību informē Latvijas Universitātes profesore **Dita Nīmante**, uzsverot, ka tā ir vajadzīga gadījumos, kad notiek izpēte, bet, lai saņemtu konsultāciju un atbalstu šādu situāciju risināšanai klasē, nav vajadzīga vecāku atļauja. Ar pieredzi dalās **Romans Alijevs**, atklājot, ka šādos gadījumos psihologs tiek pieaicināts klasē, lai tas būtu klātesošs stundās un starpbrīžos, kur notiek konflikti, tādējādi sniedzot atbalstu konfliktos iesaistītiem skolēniem.

Turpinājumā viedokli pauž Latvijas Pašvaldību savienības padomniece **Ināra Dundure**. Runājot par vardarbību, jāņem vērā tas, vai pedagogi, kurus šobrīd sagatavo augstskolās, ir gatavi šai situācijai, kā

ir mainījusies sabiedrība un kā mainījušies bērni. Ja agrāk skolēni ar pietāti izturējās pret pedagogiem, tad šobrīd skolēnu un pedagogu attiecības ir mainījušās. Līdz ar to pedagogu sagatavotībai ir ļoti būtiska nozīme. Tāpat arī svarīgs finansējums atbalsta personālam, kas ietverts jaunajā pedagogu atalgojuma modelī un kam būtu jāpievērš lielāka vērība. Par atbalsta personāla finansēšanu atbild **Kārlis Šadurskis**, minot, ka ministrijā jau dažas idejas un ierosinājumi tika izvirzīti, kas tiks turpmākās sanāsmēs izskatīti. Diskusijas noslēgumā jautājumu par prezentācijā pieminēto intervences pasākuma projektu uzdod **Edgars Paulovičs**. Vai šobrīd ir skaidra kārtība, kādā pašvaldības un skolas varēs pieteikties un saņemt šo atbalstu? **Inita Juhņēviča** skaidro, ka kārtība šobrīd ir apmēram skaidra, Ministru Kabineta noteikumi par šo projektu ir izsludināti valsts sekretāru sanāsmē, provizoriski iesniegumu izskatīšana sāksies 2017. gada vasarā. Pasākumi paredzēti līdz pat 2020. gadam. Projektus varēs iesniegt pašvaldības par visām skolām, kas ir konkrētā teritorijā. Par projektu rakstīšanas kārtību tiks rīkoti papildus semināri pašvaldībām.

3.

Sanāsmes priekšsēdētājs aicina sniegt ziņojumu Valsts izglītības satura centra Vispārējās izglītības satura nodrošinājuma nodaļas vadītājam **Inetai Upeniecei** par tēmu "Cilvēks kā vērtība: veselības un drošības jautājumi mācību saturā un to īstenošanas iespējas". Ziņojuma ievadā Ineta Upeniece akcentē trīs atslēgvārdus, kas saistās ar apskatāmo tēmu. Pirmkārt, vērtības: dzīvība, cieņa, atbildība, dažādība, brīvība, ko svarīgi ir ne tikai deklarēt, bet arī apliecināt jeb īstenot. Otrkārt, izglītības saturs. Ineta Upeniece informē, ka prezentācijas laikā tiks vērsta uzmanība uz trim normatīviem aktiem, kas nosaka mācību satura obligātumu izglītības iestādēs un kuros dzīvības kā vērtības apliecinājums, tāpat arī veselības un drošības jautājumi, ir iestrādāti izglītības programmu mērķī un uzdevumos. Tas nozīmē to, ka tie ir īstenojami visā mācību saturā, neizceļot konkrētus mācību priekšmetus. Un, treškārt, tās ir iespējas, kas aicina domāt par katra dzīvē un izglītības procesā iesaistītā indivīda iespējām. Tas ir attieksmes un izpratnes jautājums, jo, domājot par fizisko drošību, visbiežāk tiek akcentēta citu atbildība par indivīda fizisko drošību, savukārt par psihoemocionālo drošību un higiēnu tiek runāts retāk.

Kas rada drošību? Ineta Upeniece min, ka to rada, pirmkārt, zināšanas par sevi un savu ķermeni, par lietu un procesu kārtību; otrkārt, zināšanas, kur meklēt palīdzību. Ziņotāja uzsver, ka svarīgi būtu akcentēt prasmju un attieksmes nozīmi. Apstiprinājums un atbalsts zināšanām ir cieši saistīts ar attieksmi. Ineta Upeniece informē, ka VISC kopš 2011. gada veselības un drošības jautājumus ir uzskatījis par vienu no prioritātēm izglītības saturā. 2013. gadā tika organizēts diagnosticējošais darbs 5. un 9. klasei par veselības jautājumiem, 10. klasei vispārīzglītojošās un profesionālajās skolās par cilvēkdrošības jautājumiem, 4. un 8. klasē par ceļu satiksmes noteikumiem. No tiem tika secināts, ka izglītojamie zina, kā ir jārikojas un kā situāciju novērst, tomēr mazāk pārliecināti viņi ir savās atbildēs par attieksmi un personisko iesaistīšanos problēmas risinājumu variantos. Ziņotāja secina, ka tas parāda sabiedrības attieksmi pret drošības un veselības jautājumiem kopumā.

Ziņojumā tiek aktualizēts jautājums, ko un cik daudz vajag ierakstīt normatīvajos aktos, kas regulē izglītības saturu. Ineta Upeniece akcentē, ka, ņemot vērā humānās pedagoģijas principus un to, ka skolotājs ir profesionālis, nevar noteikt, ko skolotājs drīkst vai nedrīkst darīt. Gan pirmsskolas, gan pamatzglītības, gan vispārējās vidējās izglītības vadlīnijās par vienu no svarīgākajiem uzdevumiem tiek uzsvērtā izglītojamā harmoniska attīstība. Lai novērstu problēmas veselības un drošības jautājumos, ir jāsāk ar rīcību. Ir jāmaina pieeja šai problēmai no tā, ko nedrīkst darīt, uz to, kā būtu jārikojas. VISC šī jautājuma risināšanā ir sniedzis atbalstu, sagatavojot vispārējās un profesionālās

izglītības iestādēm mācību materiālus, kā arī izvērtējis mācību grāmatu atbilstību “jā-darbības”, nevis “nē-darbības” veicināšanā, kā arī sadarbībā ar Valsts darba inspekciju ir rīkojis seminārus pedagogiem par drošu mācību vidi.

Pēc grozījumiem Izglītības likuma 38. un 39. punktā VISC ir izstrādājis Audzināšanas vadlīnijas, kurās tiek uzsvērtā vērtību izglītību. Tāpat tiek izstrādātas arī vadlīnijas mācību materiālu izvērtēšanai atbilstoši izglītojamā tikumiskās audzināšanas nodrošināšanai. Ziņotāja uzdod retorisku jautājumu: cik daudz ir nepieciešams iejaukties un regulēt šos jautājumus. Tiek uzsvērts, ka vērtību izglītība un audzināšana ir vienots process. Ineta Upeniece kā galvenās vērtības izceļ: dzīvību, ģimeni, brīvību, darbu, dabu, kultūru un Latvijas valsti. Viņasprāt, vērtību un tikumu audzināšanā atbildība jāuzņemas gan skolai, gan ģimenei, gan sabiedrībai.

Pēc Inetas Upenieces ziņojuma **Kārlis Šadurskis** aicina klātesošos uz diskusiju. Diskusiju atklāj **Romans Alijevs**, paužot viedokli, ka Izglītības standarts ir pārblīvēts, deklaratīvs un nav saistīts ar harmoniskas personības veidošanas mērķi. Standarta saturs nav harmonizēts, kas rada problēmas tā īstenotājiem – pedagogiem. Atbildot uz komentāru, **Ineta Upeniece** raksturo esošo standartu kā veidotu pēc zinātnes nozaru principa, kurā nav spēcīga sasaiste starp mērķiem un uzdevumiem. Plānots jaunajā standartā harmonizēt saturu tā, lai prasmju un attieksmju veidošanai būtu lielāka nozīme. **Kārlis Šadurskis** piekrīt, ka būtiski ir atbildēt uz izglītojamā jautājumu, kāpēc apgūstamā viela ir vajadzīga. Kārlis Šadurskis uzsver nepieciešamību turpināt diskusiju par izglītības satura reformu.

Turpinot diskusiju, **Georgs Turlajs** aicina domāt par attiecību vērtību audzināšanu bērnos ne tikai skolā un ģimenē, bet arī interešu izglītībā, lai arī, piemēram, sportā, mūzikā norisinātos saskaņota vērtību veidošana. Kā svarīgu aspektu Georgs Turlajs min bērnu intereses saglabāšanu un atbilstošu nodarbināšanu, kā arī tiekšanos gan uz kopīgiem, gan individuālajiem mērķiem. Skolotājam jāatrod laiks, lai palīdzētu gan kopējo, gan individuālo mērķu sasniegšanā. **Ineta Upeniece** apstiprina, ka audzināšanas vadlīnijas tiks ieviestas visās izglītības iestādēs, izņemot augstskolas, tāpēc tās skars arī interešu izglītības iestādes.

4.

Sanāksmes priekšsēdētājs dod vārdu Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes asociētajai profesorei **Ditai Nīmantei**. Ziņojuma nosaukums: “Ieskats APU (Atbalsts pozitīvai uzvedībai) – sistemātiska prevencijas un intervences programma vardarbības mazināšanai”.

Ziņojuma ievadā Dita Nīmante izvirza divus atslēgas vārdus – prevencija un intervence –, un raksturo APU kā konkrētu instrumentu, kas jau vairākus gadus tiek piedāvāts skolām, kuras to izmanto kā vienu no sociālās atstumtības mazināšanas programmas satura vienībām, lai mazinātu konfliktsituācijas un nepieļautu vardarbību. Eksperte akcentē, ka arī šī projekta ietvaros tika izstrādāti materiāli un grāmatas, tomēr viņa uzsver, ka par tiem vēl svarīgāka ir projekta vadība, kurai jāuzrauga, kā prasmes un iemaņas strādā un tiek īstenotas dzīvē – katrā stundā, starpbrīdī. Dita Nīmante atzīmē, ka projekta realizācija nesusi veiksmīgus rezultātus – palielinājusies skolēnu sekmība, samazinājies skolēnu skaits, kuri neapmeklē skolu, kā arī “otrgadnieku”, “trešgadnieku” skaits.

APU ir viena no Sociālās atstumtības mazināšanas programmas satura vienībām. Programmā nav uzsvars uz bērniem, kuri ir sociālās atstumtības riska zonā, bet gan uz visiem bērniem kopumā, jo riska zonā var nokļūt jebkurš un ietekmējošie faktori nereti nav precīzi nosakāmi. Dita Nīmante uzsver, ka, vecinot pozitīvo uzvedību, samazinās negatīvā uzvedība skolās. Ziņotāja akcentē, ka

pozitīvas uzvedības veicināšana ir viens no skolotāja uzdevumiem, jo uzvedība ir cieši saistīta ar skolēnu mācību sasniegumiem. APU īstenošanā tiek iesaistīta visa skola, tādēļ tā būtu skatāma kontekstā ar programmu „Sociāli emocionālā audzināšana”. APU palīdz darbībā nostiprināt pozitīvos uzvedības modeļus. Programma balstās uz 3 darbībām: pirmkārt, preventīvo – pozitīvas, atbalstošas un drošas mācību vides veidošana, rīkošanās negaidot problēmas; otrkārt, reaktīvo – pozitīvas uzvedības atbalstīšana, laikus ievērojot problemātisku uzvedību; treškārt, korektīvo – bērnu uzvedības modeļu mainīšana. Programma balstīta uz pētījumiem, kuros atspoguļots, ka lielākā daļa bērnu (81%) ir ar zemu uzvedības problēmu risku, tādēļ APU programmā tiek akcentēts tieši darbs ar bērniem, kuriem ir pozitīvā uzvedība. APU maina skolas kultūru, attiecības, sadarbību. Katra skola pozitīvos noteikumus veido atbilstoši savām prioritātēm. Mainās skolotāju reaģēšana uz notikumiem skolā: nevis aizliedzot, bet skaidrojot, kā vajag darīt. Beidzot paslavēti un iedrošināti bērni, kuriem ir laba uzvedība. Programma māca skolotājus atpazīt pārkāpumus sistemātiskā veidā: ir izstrādāts algoritma paraugs, taču katra skola to pilnveido. Nozīmīga ir arī korektīvā darbība – atbalsts skolēniem individuāli. Lielākie izaicinājumi tieši korektīvajā un reaktīvajā līmenī. Vardarbība Latvijas skolās ir dažāda, vērsta arī pret skolotājiem, kuri to nereti noklusē. Problēmām jāmeklē kopēji risinājumi. Sabiedrība kopumā kļuvusi tolerantāka pret vardarbību, arī skolā.

Dita Nīmante par galvenajiem izaicinājumiem uzskata: pirmkārt, vardarbības atpazīšanu (vardarbība ir problēma, kas jāatpazīst un ar ko ir jāstrādā); otrkārt, iesaistīšanos (skolotāji ir pārsteigti par vardarbības situācijām, nav iepriekšējas pieredzes, kā rīkoties – izvairīties, padoties vai iesaistīties?); treškārt, risināšanu (risinājumiem jābūt loģiskiem, profesionāliem, līdzsvarotiem, apzinātiem. Nedrīkst sajaukt personīgo ar profesionālo identitāti) un, ceturtkārt, piefiksēšanu (tas jāveic, lai saprastu, vai tā ir sociāla problēma vai uzvedības traucējumi. Ja nebūs uzskaites, problēma netiks apzināta un risināta). Vēl viens izaicinājums – pārraudzīt programmas īstenošanu un saglabāt entuziasmu.

Dita Nīmante arī rosina izmaiņas normatīvajos dokumentos: pirmkārt, noteikt, ka – līdzīgi kā sekmes – ir nepieciešams dokumentēt uzvedību; otrkārt, noteikt skolotāju atbildību skolēnu speciālo vajadzību atpazīšanā un atbalsta sniegšanā; treškārt, noteikt, ka skolotājs ir tiesīgs saņemt atbalstu no skolas administrācijas un pašvaldības; ceturtkārt, normatīvi regulēt individuālo izglītošanās plānu izstrādes kārtību, izvērtēšanu, attīstīšanu.

Kārlis Šadurskis pateicās par ziņojumu un aicina klātesošos uz diskusiju. Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas Konsultatīvās nodaļas vadītāja **Inga Millere** informē sanāksmes dalībniekus, ka no 2016. gada 14. aprīļa ir uzsākts Eiropas Sociālā fonda projekts, kura ietvaros tiks izveidota Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas nodaļa bērniem ar saskarsmes grūtībām un uzvedības traucējumiem. Nodaļā strādās divi sociālie darbinieki, divi psihologi, speciālais pedagogs, bērnu psihiatrs un atkarību speciālists. Nodaļa sniegs palīdzību visā Latvijā. Situācija ir atšķirīga: ir skolas, kas īsteno APU un cerams, ka tā nākotnē būs norma, jo bez sistēmiskas pieejas rezultāts nav iespējams. Taču daudzās skolās nav pieejas psihologiem un citiem atbalsta speciālistiem, un šīs skolas varēs meklēt atbalstu pie nodaļas darbiniekiem. Projekts tiks īstenots līdz 2021. gada martam, tomēr, ja konsultatīvā nodaļa spēs pierādīt savu profesionalitāti un nepieciešamību, tā varēs turpināt darbu arī pēc projekta noslēguma. Projekta laikā apmēram 1000 bērniem tiks izstrādātas individuālas programmas un rekomendācijas. Bērnu uz konsultāciju varēs pieteikt gan vecāki, gan sociālie dienesti. No novembra būs iespējams pieteikties uz konsultācijām. Konsultatīvajā nodaļā bērni varēs saņemt visu nepieciešamo speciālistu konsultāciju. Pirms ierašanās – galvenā informācija par bērnu būs jau saņemta. Rekomendācijas tiks izveidotas ne tikai ņemot vērā bērna vajadzības, bet arī

ģeogrāfisko atrašanās vietu – konkrētajā dzīves vietā pieejamo pakalpojumu klāstu. Konsultatīvajā nodaļā varēs vērsties gan kopā ar vecākiem, gan kopā ar sociālajiem darbiniekiem. Inga Millere akcentē, ka ir būtiski, lai katram bērnam tiktu piesaistīts speciālists – “gadījuma vadītājs”. Nodaļas sociālais darbinieks sadarbosies ar pašvaldības sociālo darbinieku un būs atbildīgs par nodaļas sniegto rekomendāciju izpildi. Projekta novitāte: rekomendācijas rūpīgi izstrādātas gan bērniem, gan vecākiem. Akcents uz ģimenes resursiem un iespējām un vecāku prasmju un kompetenču pilnveidošanu.

Inga Vanaga pateicas ziņotājam par prezentāciju, tomēr arodbiedrības vārdā vaicā, kā šo programmu iedarbināt, ņemot vērā augsto prasību līmeni, kas tiek izvirzīta pedagogiem, un kāda būtu vecāku loma pozitīvās uzvedības veicināšanā? Inga Vanaga arī uzsver, ka Latvijas Izglītības un zinātnes darbinieku arodbiedrība labprāt iesaistītos pozitīvo piemēru popularizēšanā, lai kopīgiem spēkiem uzlabotu situāciju un mazinātu vardarbību. **Dita Nīmante** atbild, ka projekta ietvaros izceltā kompetence ir viena no skolotāju pamatkompetencēm. Konsultatīvā nodaļa – laba ideja –, tomēr, ja pedagogs nereaģēs, vecāki nesapratīs, kas notiek. Pirmais speciālists, kas reaģē, ir pedagogs, kam ir jāatpazīst vardarbības situācija, jāierauga un jāprot rīkoties. To nevajadzētu uzskatīt par papildu pienākumu, bet gan par daļu no obligātās programmas.

Diskusiju turpina **Ināra Dundure**, kas pateicas ziņotājam par pozitīvo piemēru izcelšanu, jo parasti, risinot problēmas, tiek sākts ar negatīvajiem piemēriem. Pozitīvs piemērs no Latvijas Pašvaldību savienības projekta “Lietpratīga pārvaldība un sadarbība” – Dundagas vecāku iniciatīva, kuras rezultātā vardarbība kļuvusi par retu gadījumu. Ātrāk pozitīvo rezultātu var panākt ar pozitīvo ziņu. **Dita Nīmante** sniedz atbildi, ka, jo izglītotāki vecāki ir par šiem jautājumiem, jo vairāk samazinās bērnu problemātiska uzvedība skolās. Visas metodes, ko projekta ietvaros apgūst skolotāji, būtu jā māca arī bērnu vecākiem.

Ineta Upeniece iesaistās diskusijā, vaicājot, kam būtu jāveic ziņojumā minētā sistemātiskā uzraudzība – valstij, pašvaldībai vai skolai? **Dita Nīmante** atbild, ka tur, kur šī programma tiek realizēta, par to atbildīgs ir direktors, tomēr arī iesaistītās pašvaldības (Izglītības pārvaldes) veica monitoringu. Universitāte spēj sniegt tikai metodoloģisko atbalstu. Dita Nīmante uzsver, ka ideālā variantā to vajadzētu pārvērst par valsts programmu.

Romans Alijevs uzskata, ka bērnu uzvedība nevar būt tikai pozitīva. Tai ir jābūt dažādai, jo personības īpašības un izpausmes ir dažādas. Skolotāji ir jā sagatavo darbam ar bērniem. Nereti skolotāji nav sagatavoti darbam mūsdienīgu skolā, un jauni skolotāji baidās nākt uz skolu. Nav mainījies prakses veids un ilgums. Skolotāju atbilstoša sagatavošana – milzīga problēma.

5.

Kārlis Šadurskis aicina nākamo runātāju Latvijas Autisma apvienības vadītāju **Līgu Bērziņu** ar ziņojumu “Vardarbības anatomija”. Ziņotāja min, ka viss sākas ar brīdi, kad ģimenē ienāk īpašais bērns. Ja īpašas fiziskās vajadzības ir iespējams pamanīt uzreiz, tad garīgās tiek konstatētas ievērojami vēlāk. Viņa informē, ka autismu bieži pamana tikai aptuveni 14 gadu vecumā.

Līga Bērziņa uzsver, ka pirmsskola ir pārsteiguma mirklis, kad vecāki uzzina daudz ko jaunu par savu bērnu. Pirmās tiek pamanītas uzvedības problēmas, kuras vidēji tiek konstatētas divu gadu laikā, bet vēl divi gadi ir nepieciešami, lai tās apzinātos un par tām sāktu runāt ar pedagogu. Ziņotāja uzsver, ka

ar visām t.s. modernajām diagnozēm, kuras izraisa uzvedības traucējumus, ir iespējams cīnīties ar pedagoģijas palīdzību, taču nereti pedagogi netiek galā ar situāciju.

Latvijas Autisma apvienība ir apzinājusi ap 400 ģimeņu, kuros ir bērni ar autismu, tomēr oficiālajā statistikā tiek minēti tikai 238 bērni. Bērnu klīniskā universitātes slimnīcas 2004. gadā apkopotie dati liecina, ka 100% bērnu ar autismu cieš no vardarbības skolā. Ziņotāja tomēr cer, ka tagad situācija ir labāka, nekā liecina statistika. Līga Bērziņa turpina ziņojumu, stāstot par izvēli, kas rodas brīdī, kad bērnam tiek konstatēts autisms – doties uz speciālo, vispārizglītojošo vai vispārizglītojošo skolu ar speciālām klasēm? Pareizā atbilde pēc būtības – vispārizglītojoša skola. Virziens uz speciālo skolu optimizāciju pēc būtības pareizs, taču aktuāls ir jautājums: cik gatavi esam uzņemt šos bērnus vispārizglītojošās skolās? Daudzi vecāki risinājumu redz individuālajā izglītības plānā, taču ir nepieciešams sakārtot vidi, vizuālo atbalstu, veidot attiecības starp klasesbiedriem. Pretējā gadījumā bērnam darīs pāri. Kā vienu no izaicinājumiem ziņotāja min nepareizi noteiktu mācību programmu, slodzi, jo uzvedības problēmas sākas brīdī, kad skolēniem paliek garlaicīgi. Viņiem ir vai nu par grūtu, vai par vieglu. Šāda veida problēmas noved pie tā, ka bērnam ir jāmaina skola pat vairākkārt. Ziņotāja min izplatītus piemērus, ka tiek teikts, ka bērns ir gudrs, bet nemāk uzvesties, vai ka konkrētā skola nav viņam piemērota, vai arī ka viņam vislabākā ir māj mācība.

Līga Bērziņa iezīmē vairākus vardarbības veidus skolās: pirmkārt, izglītojamā vardarbība pret izglītojamo; otrkārt, izglītojamā vardarbība pret pedagogu; treškārt pedagoga vardarbība pret pedagogu; ceturtkārt, pedagoga vardarbība pret izglītojamo. Arī vecāku vardarbība pret izglītojamiem, bet parasti tas ir izmisuma solis un norāda uz situāciju, kurā jau daudz kas ir palaists garām.

Kas varētu palīdzēt situāciju uzlabot? Ziņotāja uzskata, ka vajadzētu pieņemt, ka jebkurš bērns ar uzvedības problēmām, ir bērns ar īpašajām vajadzībām, neatkarīgi no diagnozes esamības/neesamības. Jālauž uzskats, ka skolā var notikt tikai tas, ko pieļauj pieaugušais. Viņa uzsver, ka skola veido vidi, kurā bērni attīsta savas īpašības – labās un sliktās. Vardarbībai ir cieša saikne ar garlaicību: bērni nezina, ko darīt. Līga Bērziņa atsaucas uz ASV pētījumu, kurā norādīts, ka pāridarītājiem ir 8 reizes lielāka iespēja kļūt par kriminālnoziedzniekiem. Mūsu atbildība veidot atbilstošu skolas vidi ir ne tikai pret upuri, bet arī pret pāridarītājiem. Ziņotāja vērs uzmanību, ka daudzās skolās pedagogu psiholoģiskais darba klimats nav pieņemams. Nereti pedagogu vidū novērojams mobings. Viņa to skaidro ar neprasmī rast risinājumu šādās situācijās un nogurumu, kas pedagogos rada aizkaitināmību. Pedagogi nav mācīti, kas ir “savādākais”, kas ir dažādības vadība.

Skola bez vardarbības – tā ir iespēju radīšana, pozitīvu aktivitāšu nodrošināšana, jēgpilnas stundas atbilstoši katra spējām; tā ir drošas vides veidošana – vardarbības un neiecietības signālu atpazīšana.

Kārlis Šadurskis pateicas ziņotājai un uzsver, ka tika ieskicētas daudzas problēmas, kurām vajag rast risinājumus. Viens risinājums būtu pedagoģiskās izglītības programmas pilnveide. Izglītības un zinātnes ministrija strādā pie pedagoga profesijas standarta, kurā būt jāparedz arī krīzes simulācijas pedagoģiskajās praksēs.

6.

Sēdes vadītājs aicina uz diskusiju. **Ināra Dundure** ierosina diskutēt par nepieciešamību slēgt terminētus līgumus ar izglītības iestāžu vadītājiem. Tikpat svarīgi ir diskutēt par pedagoģijas un pedagogu nozīmi, kā arī par nepieciešamību pedagogu izglītību balstīt darba vidē.

Diskusijā iesaistās **Romans Alijevs**, iebilstot Ināras Dundures ierosinājumam par terminētiem līgumiem. Šobrīd pašvaldības slēdz līgumus ar skolu direktoriem, tāpēc tām ir visas priekšrocības šajā jautājumā un iespēja vērtēt un analizēt direktoru kļūdas.

Gundega Zemtore aicina samazināt birokrātiju, lai tiktu pie atbalsta bērniem ar speciālajām vajadzībām.

7.

Kārlis Šadurskis noslēdz diskusiju un uzsver, ka ir nepieciešams strādāt tā, lai neveidotos “konveijera sistēma” skolā un tiktu pamanīts un novērtēts ikviens bērns. Izsaka pateicību sanāksmes dalībniekiem un organizatoriem par izteiktajiem viedokļiem un paustajām idejām.

Protokola pielikumi: <https://failiem.lv/u/kxydgw4e>

Sanāksmi slēdz plkst. 12:35

Sanāksmes vadītājs:

Kārlis Šadurskis

Protokolēja:

Ilze Dalbiņa